



SUOMEN MERIHISTORIALLINEN YHDISTYS Sjöhistoriska Föreningen i Finland ry

JÄSENTIEDOTE 3 – 2022

Kutsu Syyskokoukseen

Suomen merihistoriallisen yhdistyksen syyskokous järjestetään tiistaina 29.11 klo 17:00 Tieteiden talolla Helsingissä. Kokous pidetään salissa 504 ja sinne ovat tervetulleita kaikki yhdistyksemme jäsenet. Tieteiden talon osoite on Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki.

Syyskokouksen yhteydessä kuulemme tuttuun tapaan kaikille avoimen yleisöluennon, jonka aiheena on Tove Jansson ja hänen suhteensa mereen ja merellisyyteen. Esitelmän aiheesta meille kertoo lisää FT Otto Latva:

Esitelmämme pohjaa tietokirjaamme Meri ja Tove. Elämää saaristossa, joka ilmestyi John Nurminen säätiön kustantamana syyskuussa. Tietokirjassa tarkastelemme Tove Janssonia – taidemaalaria, kirjailijaa, kuvittajaa, piirtäjää ja sarjakuvataiteilijaa – merellisen linssin läpi. Nostamme esiin Janssonia ympäröineen merellisen maailman – ihmiset ja ympäristön, jotka vaikuttivat häneen. Tuomme näin ilmi myös aiemmissa tutkimuksissa tuntemattomaksi jäänyttä tietoa Janssoneiden historiasta Pellingin saaristossa.

Teosta voi pitää ensimmäisenä suomalaisena ympäristöelämäkertana, sillä tutkimme taiteilijan elämän kautta 1900-luvun ➔

merellisyyden ja saaristoluonnon kulttuurihistoriaa. Esitelmällä pohdimme muun muassa tätä ympäristöelämäkerran näkökulmaa ja tuomme esiin, mitä se tarkoittaa Tove Janssonin saaristolaiselämän kohdalla. Pohdimme myös laajemmin ympäristöelämäkerran mahdollisuuksia tutkimuksen kentillä.

Otto Latva on monilajisen historian dosentti ja tietokirjailija. Hän toimii kulttuuriperinnön yliopistonlehtorina Turun yliopistossa. Latva on erikoistunut kulttuuriseen eläin- ja kasvitutkimukseen, ympäristöhistoriaan sekä ihmisen ja merellisen ympäristön jaetun menneisyyden ja merenkäyntikulttuurin historiaan.

Maarit Leskelä-Kärki on kulttuurihistorian ja elämäkerron dosentti sekä tietokirjailija. Hän toimii kulttuurihistorian professorina Turun yliopistossa. Hän on erikoistunut elämäkertatutkimukseen ja naisten kirjoittamisen kulttuurihistoriaan. Yleisöluennon jälkeen pidämme tauon kahvitarjoilun merkeissä ja sen jälkeen aloitamme varsinaisen jäsenille avoimen kokouksen. Lämpimästi tervetuloa!

Yhdistyksen kesäretki Museoviraston kokoelmakeskukseen

Tämän vuoden kesäkuussa järjestetty kesäretki vei SMHY:n jäsenet kohti Vantaata ja museoviraston kokoelmakeskusta. Osallistujia retkelle oli yhteensä kahdeksan ja innokas porukamme pääsi tutustumaan Museoviraston kokoelmiin henkilökunnan asiantuntevan johdatuksen avulla. Saimme vieraillla muun muassa meriarkeologisten esineiden osastolla ja pääsimme tutustumaan konservaattori Liisa Näsäsen työhön vettyneiden materiaalien parissa ja näimme vastikään konservoituja meriarkeologisia löytöjä. Kokoelmakeskuksessa on myös laajat kokoelmat erilaisia valokuvia muun muassa ➔

Journalistisesta kuva-arkistosta (JOKA), jonka parista löytyi runsaasti merhisitorian ystäviä kiinnostavia materiaaleja! Museoviraston kokoelmista kiinnostuneiden kannattaa ottaa matalalla kynnyksellä yhteyttä organisaatioon, sillä kokoelmat ovat erittäin laajat ja merihistoriaan liittyvää aineistoa on yllättävän runsaasti. Museoviraston kirjaston ja arkiston yhteystiedot sekä henkilökunnan yhteystiedot löytyvät näppäristä osoitteesta: <https://www.museovirasto.fi/fi/yhteystiedot>

Uutisia museomaailmasta

Veteen vajonneet, Ruotsin laivaston hylyt Suomenlinnan kulttuuriperintönä

Hiljattain käynnistyi kansainvälinen (2021-2026) tutkimusohjelma nimeltä The Lost Navy, Sweden's "Blue" Heritage c. 1450-1850. Ohjelman tavoitteena on kerätä yhteen tieto laivaston eri aluksista ja niiden elämäntarinoista.

Kyseessä on laajin Itämeren piirissä tehtävä meriarkeologinen ja -historiallinen yhteistutkimus, jota rahoittaa Riksbankenin juhlarahasto. Tutkimusohjelman yhteistyökumppaneita ovat Tukholman yliopiston Meriopintojen keskus (CEMAS), Ruotsin valtion merimuseot ja kuljetushistorialliset museot sekä Suomesta Museovirasto.

Suomessa tutkimusprojekti keskittyy Suomenlinnaan ja sen ympärillä sijaitseviin laivanhylkyihin. Mitä tapahtui vuonna 1808 linnoituksessa sotasaaliiksi jääneille reilulle sadalle erikokoiselle alukselle? Kuinka moni meren pohjassa havaituista hylkyistä on lopulta Saaristolaivaston aluksia? Meriarkeologit käyttävät nykyaikaisia tutkimusmenetelmiä selvittäessään meren pohjan salaisuuksia. Museoviraston yhteistyökumppaneita ovat Suomenlinnan hoitokunta, Suomen meriarkeologinen seura, Helsingin yliopisto sekä Ehrensverd-seura. ➔

Tutkimusta voi seurata sosiaalisessa mediassa koko sen keston ajan. Hankkeen viralliset verkkosivut ovat:

Ruotsiksi: www.vrak.se/glomdaflottan

Englanniksi: www.vrak.se/lostown

Seminaariviikonloppu Forum Marinumissa 26.–27.11.2022

Viikonlopun pääteemoina ovat Merivoimien ja merisodan historia sekä veneenrakennus ja veneiden kunnostushankkeet. Seminaari on molempina päivinä avoin kaikille kiinnostuneille. Se on myös hyvä tilaisuus tuoda esille omia tutkimushankkeita ja tarkoitus on kuulla sekä keskustella mm. ajankohtaisista tutkimus-, kirja- ja konservointiprojekteista.

Lauantaina 26.11. pidetään meripuolustus- ja merisotahistorian tutkijatapaaminen. Aamupäivällä käsitellään rannikopuolustukseen liittyviä teemoja ja iltapäivällä laivastoon liittyviä aiheita.

Sunnuntaina 27.11. päivän aiheet liittyvät veneenrakennuksen historiaan ja vanhojen veneiden restaurointi- ja kunnostushankkeisiin.

Seminaarin ohjelma ja ilmoittautumisohjeet julkaistaan syyskuun lopulla.

Seminaarin kielet ovat suomi, ruotsi ja englanti.

Lisätiedot:

Mikko Meronen

Tutkija / Forskare / Curator

Forum Marinum

Tel: +358 503427922

mikko.meronen@forum-marinum.fi

Tervetuloa Rannikkotykistömuseoon!

Rannikkotykistömuseo on merikeskus Forum Marinumin verkkonäyttely. Se täydentää museon Merivoimien historiaan liittyvää tarjontaa esittelemällä Suomen rannikkopuolustuksen toisen historiallisen tukijalan: Rannikkotykistön.

Suomenlinnan Kustaanmiekalla liehui Leijonalippu ensimmäisen kerran 12.5.1918. Leijonalipun väri vaihtui alun punakeltaisesta meille tutummaksi sinivalkoiseksi jo vuonna 1918, ja lippu hulmuu yhä Suomenlinnan valleilla. Rannikkotykistö löysi kotinsa samaiselta linnoitussaarelta ja vuonna 1948 Suomenlinnaan rakentui aselajin historiasta kertova Rannikkotykistömuseo. Museo toimi Kustaanmiekalla vanhassa Ruutikellarissa sulkemiseensa eli vuoteen 2006 asti. Nyt on aika – ei lipunvaihdon, vaan uuden Rannikkotykistömuseon.

Museo rakentuu aihekokonaisuus kerrallaan. Ensimmäisenä avaamme teille muun muassa rannikkotykistön aikajanan. Sen kautta voitte tutkia rannikkotykistön historiaa vuosina 1918-1998. Museon rakentamisen edetessä tarjoamme teille aikalaismuistoja, sotatapahtumia, kalustoesittelyjä, varusmieselämää, linnakkeiden esittelyjä, valokuvia, videoita, linnakkeiden tietoja sekä paljon muuta.

Myös rannikkotykistön joukko-osastot pääsevät esiin jo museon alkumetreillä, tai virtuaalisessa museossa ehkäpä ennemminkin alkubiteillä. Esittelemme teille kaikki viisi joukko-osastoa ja teemme avajaisvuoden kuluessa pienen aikamatkan myös Laatokalle. Virtuaalisen museon rakentaminen ei aiheuta vasaroiden pauketta eikä tavaroiden siirtelyä, vaan toimimme ruutujemme takana ja valmiit kokonaisuudet siirretään museoon suunnitellusti ilman liikenneuhkia.

Rannikkotykistömuseon löydät osoitteesta: *rannikkotykistomuseo.fi*

Kirjauutuudet

Pirtusota ja salakuljettajat – Pohjanlahden tuntematon historia

Kirjan tekijä: FT Juha Ylimaunu. Kustantaja: Atrain & Nord, ilmestyy lokakuussa 2022

Teos on ensimmäinen faktoihin perustuva kuvaus Pohjanlahden alueen alkoholin salakuljetuksesta 1919-1939 ja sen harjoittajista. Kirja kuvaa, miten kieltolain säätämistä seurannut, pirtusotana tunnettu aika eteni: ketkä voittivat tai hävisivät, mitä keinoja käytettiin ja miksi esimerkiksi merivartiolaitos perustettiin. Tuhansia miehiä ja naisia osallistui tähän toimintaan, eri puolilla rintamaa.

Dokumentteihin perustuen kirjassa puhutaan salakuljettajista oikeilla nimillä. Yleinen väite, että salakuljettajat olivat työmiehiä, ei päde suursalakuljettajiin: heitä oli kaikista kansankerroksesta. Heidän joukostaan löytyy uskomattomia ihmiskohtaloita, rikastumisia, mutta myös kaiken menetyksiä. Menestyjiä olivat ne, jotka osasivat lopettaa ja sijoittaa rahansa laillisiin liiketoimiin. Alkoholin ammattimaisista salakuljettajista koottiin 1920- ja 1930-luvuilla kortisto valokuvineen. Nämä tuhoutuivat sotavuonna 1944, minkä vuoksi suursalakuljettajien toiminta on ollut pääosin hämärän peitossa. Nyt heidän taustojaan, operaatioitaan ja laivojaan on jäljitetty lukuisista eri lähteistä.

Muutaman kirjassa kuvatun suursalakuljettajan toimintaa ei ole ennen tiedetty. Pirtusodassa taloudelliset panokset olivat suuret, aluksia ja lasteja menetettiin. Aseellisia yhteenottoja esiintyi, ja myös meri otti omansa. Pirtusodan tekniikka ja taktiikka muuttuivat Pohjanlahdella siitä, miten salakuljetus toimi Suomenlahdella. Suomen rannikoilla ei ole nähty näin suurimittaista laitonta toimintaa ennen tätä aikaa eikä sen jälkeen. Kirja kertoo myös missä ja miten alkoholivirta mereltä rantautui, sillä rannikolle muodostui useita salakuljetuskeskuksia. ➔

Kirja kumoaa vanhan väitteen, että pirtulaivat ja suursalakuljettajat olisivat olleet lähinnä saksalaisia tai kansainvälisten kapitalistien edustajia. Pääosa Suomeen suuntautuvasta salakuljetuksesta ja pirtulaivoista oli virolaisten ja suomalaisten salakuljettajien käsissä. Kaikkien salakuljettajien toiminta ei päättynyt kieltolain kumoamiseen tai sotaan. Sota-aikoina eräiden taitoja tarvittiin muissa salaisissa operaatioissa. Entiset alkoholin salakuljettajat ja pirtulaivojen kapteenit pelastivat satoja ellei tuhansia Virossa Neuvostoliiton hirmuvaltaa pakenevia virolaisia. Kieltolain aika oli raaka ja Suomen kansaa jakava. Kieltolain uhreja olivat pirtusodassa kuolleet, tavalliset perheet, kansan juomakulttuuri ja valtion talous. Kirja kertoo myös tästä yhteiskunnallisesta aspektista paikallislehdistön esimerkeillä ajalta, jolloin Suomen poliitikot systemaattisesti välttelivät vastuutaan. Kirjassa Juha Ylimaunu paikkaa jo toisen Itämeren kulttuurihistorian tietoaution. Hänen väitöskirjansa Itämeren hylkeenpyynnistä (2000) on klassikko alallaan ja merihistorian oppikirjanakin käytetty.

Kirja on tilattavissa osoitteesta www.atrainkustannus.fi ja sen hinta on 45€

Kalastajien kyydissä Itämerellä

Kirjan tekijät: Jukka Ahonen; Janne Sundell. Kustantaja: John Nurmisen Säätiö, ilmestynyt toukokuussa 2022

Kalastajien kyydissä Itämerellä kertoo muutoksen kourissa olevasta elinkeinosta. Moni rannikkokalastaja nostaa verkonsa ja rysänsä vedestä viimeistä kertaa, ja samalla katoaa pala ikaikaista elämäntapaa. Yhä suurempi osuus saaliista tuodaan avomereltä troolaamalla.

Kalastajat näkevät työssään, että Itämeri ei voi hyvin. Vaikka ➔

päästöt Itämereen ovat vähentyneet merkittävästi, sen tila on huono. Lähivesistä pyydetylle kalalle on kuitenkin kysyntää. Millainen on kalastajien ammatti, joka tuo ruokapöytäämme kalaherkkuja? Mitä kaloja Itämeressä on, ja mitä niistä hyödynnetään eniten? Kirjailija Jukka Ahonen ja biologi Janne Sundell ovat seuranneet kalastajia kahden vuoden aikana eri puolilla Itämeren rannikkoa. Kuvaaja Pekka Turunen on dokumentoinut mieleenpainuvat matkat.

Sataman kapakan Hilda

Kirjan tekijä: Silja Koivisto. Kustantaja: Johnny Kniga, ilmestynyt syyskuussa 2022. Saatavilla hyvinvarustetuista kirjakaupoista sekä myös äänikirjana ja e-kirjana.

Tarina naisesta, joka oli uhka yhteiskunnalle. Sukusalaisuuksien takaa paljastuu murhamysteeri. Syntyy koukuttava tietokirja laitakatujen naisista ja naisen asemasta 1930-luvun Suomessa. Hilda Sofia Hakkarainen ammuttiin ravintolassa kesäkuussa 1939. Kesällä 2019 Silja Koivisto alkoi selvittää, mitä hänelle tapahtui ja kuka hänen isoisotätinsä Hilda oikeastaan oli.

Sataman kapakan Hilda on kirjoittajansa omakohtainen tutkimusretki Kotkan öisille kaduille ja seksiä myyneiden naisten luo, joita viranomaiset jahtasivat, passittivat työlaitoksiin ja sukupuolitautisairaaloihin. Varattomat naiset syyllistettiin – ei näiden asiakkaita. Hildan tarina on yksi lukuisista, vaietuista ja unohtetuista. Kun hänen kuolemastaan on kulunut yli 80 vuotta, paljon on muuttunut. Silti liian monet naisia koskevat käsitykset ovat säilyneet.

